

Otazníky nad trestní politikou uplatňovanou v době pandemie v oblasti vězeňství

Prof. JUDr. Helena Válková, CSc.¹

I. Úvodem

Prvé případy infekce Covid-19 byly v ČR zjištěny na přelomu února a března 2020.

Prvý lock-down byl vyhlášen sněmovnou 12. března 2020 a trval až do 17 května 2020. Česká republika zareagovala na prvou vlnu pandemie Covid – 19 velmi rychle a důsledně. I proto patřila k zemím, které se mohly začátkem léta 2020 pochlubit relativně úspěšným zvládnutím pandemie. Od června 2020 byla postupně rušena všechna omezení (zrušení povinnosti nosit na veřejnosti, v obchodech a dalších uzavřených prostorách roušky, povolení účasti většího počtu osob na hromadných akcích, pořádání sportovních a kulturních akcí, aj.). Situace se však v celé zemi dramaticky zhoršila v průběhu září 2020. V listopadu a prosinci 2020 počty infikovaných v zemi dramaticky stoupaly a eskalovaly koncem roku 2020 (např. 23.12.2020 dosáhl denní nárůst infikovaných osob 14 054 a předposlední den v roce 30.12.2020 to bylo dokonce 16 939 infikovaných osob). Česká republika se tak v Evropě koncem roku 2020 a počátkem roku 2021 umístila mezi prvními zeměmi s nejhorší bilancí infikovaných osob i obětí Covid-19.

Shora uvedený vývoj šíření infekce Covid-19 se projevil s určitým zpožděním i v oblasti vězeňství. Vězeňská služba přitom zavedla již na jaře 2020 a na podzim dále zlepšila a zpřísnila celý systém hygienických preventivních opatření, který měl zamezit šíření infekce Covid-19 ve věznicích. Mezi nerazantnější patřilo v závislosti na konkrétní epidemiologické situaci v zemi zrušení návštěv odsouzených, které však bylo v letních měsících postupně uvolňováno, aby bylo na podzim opět znovuzavedeno. Tyto zákazy návštěv blízkých osob byly kompenzovány povolením návštěv prostřednictvím skypu a zaváděním pilotních projektů „elektronizace naplňování práv odsouzených“² Zde je namístě uvést, že první případ infikovaného vězně byl oficiálně zaznamenán až koncem srpna 2020 a oficiálně potvrzen 2.9.2020. Do té doby Vězeňská služba opakovaně uváděla, že v českých věznicích není žádný vězeň, u něhož by byla

¹ Autorka je profesorkou trestního práva, v současné době působí na Vysoké škole podnikání a práva v Praze, je zmocněnkyní vlády pro lidská práva a poslankyní parlamentu ČR.

² Srov. Informace podávané pravidelně 1x až 2x měsíčně Generálním ředitelem Vězeňské služby ČR k žádosti Zmocněnkyně vlády pro lidská práva o stavu dodržování základních lidských práv vězňených osob v době pandemie od března 2020 dosud, v rámci kterých jsou konkrétně popsána opatření k zamezení šíření Covid-19 ve věznicích. Průběžné informace byly zasílány i Petičnímu výboru Poslanecké sněmovny parlamentu ČR.

diagnostikována nákaza Covid-19. Analogicky to platilo i ohledně vězeňských pracovníků, u kterých byla nákaza do léta 2020 evidována jen velmi sporadicky.

Situace, kdy se na podzim 2020 v celé zemi epidemiologická situace dramaticky zhoršila, se projevila nejpozději v listopadu 2020 i mezi vězni. Není proto překvapující, že došlo k hromadným infekcím přinejmenším v některých věznicích (např. v Ostravě-Heřmanicích nebo ve Valdicích), což proniklo na veřejnost a bylo publikováno i mediálně v Českém rozhlase, v České televizi, iDnes.cz, novinky.cz, seznam.cz, blesk.cz).

II. Problémy české trestní a sankční politiky

Jedním ze základních a dlouhodobých problémů české trestní a sankční politiky i před pandemií Covid-19 jsou vysoké počty vězeňské populace. V počtech vězňených osob se dle databáze World Prison Brief¹ v přepočtu na počet obyvatel v evropském srovnání jak před pandemií, tak i na konci roku 2020 Česká republika umístila v první desítce evropských zemí. Vysoké počty vězňených osob v přepočtu na počet obyvatel v České republice přetrvávají po celé sledované období od roku 2009, s výjimkou výrazného poklesu v roce 2013, který souvisel zejména s prezidentskou amnestií, nicméně v následujících letech se věznice opět rychle zaplnily. Nelze se proto divit, že rizika spojená s přeplněností věznic se naplno projevila právě v době pandemie. Přesto Vězeňská služba v průběhu podzimu 2020 neinformovala dostatečně veřejnost o problémech spočívajících v nárůstu počtu infikovaných vězňů ani dostatečně důrazně nežádala ani o celoplošné testy a očkování odsouzených. Byli to samotní odsouzení, kteří se obraceli s dotazy, telefonáty a žádostmi o pomoc na některé nestátní neziskové organizace, poslance a zmocněnkyni vlády pro lidská práva, aby situaci ve věznicích nepodceňovali a řešili. Pokud je totiž na ložnici pro odsouzené ubytováno 6 až 10 osob, je zřejmé, že zachovat dostatečné odstupy a další epidemiologická pravidla lze jen velmi obtížně, pokud vůbec. Za této situace se proto nelze divit, že k 14. prosinci 2020 bylo oficiálně registrováno ve věznicích již 1379 vězňů infikovaných Covid 19 (z toho 809 již opět uzdravených) a 1391 vězeňských zaměstnanců (z toho 1067 již opět uzdravených). Masivněji byly přitom zasaženy zvláště některé věznice, mezi nimi i věznice Mírov, kde jsou vykonávány dlouhodobé a výjimečné tresty odnětí svobody (na 20-30 let a doživotní tresty) s maximálním střežením a vysokou mírou sociální izolace odsouzených.³ V lednu pak na podobný problém

³ Právě tato věznice, kde v současné době svůj trest okolo 435 odsouzených, z toho 6 osob doživotní trest a 23 osob výjimečný trest od 20 do 30 let, může sloužit jako názorný příklad toho, jak to v České republice v praxi funguje, resp. nefunguje. V sobotu 31.10.2021 volali rodiče jednoho odsouzeného z Mírova zmocněnkyni vlády pro lidská práva, že jejich syn, který sdílí celu s dalšími cca 12 osobami, vykazuje příznaky infekce Covid 19, a

upozornila media ve věznicí Pardubice, kde mělo být okolo 200 odsouzených infikovaných Covid-19.

Ani v současné době, tj. v únoru 2021, není situace v ČR, a tedy ani v českých věznicích stabilizovaná a statistiky o infikovaných nasvědčují tomu, že i v příštích týdnech bude nutné počítat s řadou restrikcí a zákazů, návštěvy vězňů nevyjímaje. Údaje z interních statistik Vězeňské služby uvádějí ke dni 3.2.2021 sice „pouze“ 1214 vězňů a 662 vězeňských pracovníků (příslušníků i zaměstnanců) infikovaných Covid-19, nicméně jejich počet bude zřejmě podstatně vyšší. K tomu, aby nedošlo na nejhorsí možný scénář, kdy se rozšíří infekce ve věznicích způsobem a v rozsahu, kdy bude nutné umísťovat vězně mimo vězeňské nemocnice do civilních zdravotnických zařízení je třeba znát spolehlivé počty infikovaných, tzn. provádět pravidelně testování vězňů a včas zajistit i jejich očkování. Byť je to politicky velmi citlivá záležitost, když v současné době není dostatek vakcín ani pro nejohroženější skupiny obyvatel, přesto by mělo ministerstvo spravedlnosti vyvinout maximální snahu o to, aby se podobně jako u jiných osob umístěných do ústavních zařízení (např. do zařízení pro seniory) počítalo jak s průběžným testováním, tak přednostním přidělem vakcín pro vězně, obzvlášť pro ty, kteří jsou ve věznicích, kde se výskyt Covid 19 již prokázal, ubytovací kapacity jsou zde přeplněné a není naděje na umístění dosud neinfikovaných vězňů jinde. Zatím se podařilo zařadit do přednostně očkovaných skupin obyvatelstva pouze vězeňské pracovníky, což lze i z hlediska snížení rizika zavlečení infekce do věznic zvenku hodnotit jednoznačně pozitivně.

III. Aktivity trestní justice, jednotlivců a nestátních neziskových organizací

údajně se špatně se cítí i další odsouzení umístění na této cele. Tato informace byla okamžitě předána generálnímu řediteli Vězeňské služby a současně byl 2.11. odeslán oficiální dopis s žádostí o sdělení informací, jaká je aktuální situace v počtu infikovaných na Mírově a jaká byla přijata opatření. Dne 4.11.2020 obdržela zmocněnkyně vlády od generálního ředitele vysvětlující dopis, ze kterého vyplynulo, že situace je od 31.10.2021 pod kontrolou jak Vězeňské služby, tak od 3.11.2021 i Krajské hygienické stanice Olomouckého kraje. Infekce byla prokázána u cca 60 odsouzených. Pochybnosti vzbuzuje i další sdělení Vězeňské služby, že k datu 4.11.2020 bylo ve všech českých věznicích registrováno pouze 36 případů infikovaných vězňů, když o zhruba měsíc později, přesně 14.12.2021, to mělo být podle oficiálního sdělení již 1379 (z čehož 809 mělo být již opět „zdravých“). Tato data jsou samozřejmě obtížně ověřitelná a lze tak pouze doufat, že skutečný počet infikovaných není daleko vyšší než ten, který je Vězeňskou službou oficiálně přiznáván. Rozhodně je to důvod pro průběžnou kontrolu ze strany Ministerstva spravedlnosti, kterému je Vězeňská služba podřízena.

Další zpráva o stavu infikovaných by měla být podána poslancům a vládní zmocněnkyni pro lidská práva nejpozději do konce ledna 2021.

Stát je povinen i v případě výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody zajistit odsouzeným potřebnou zdravotní péči a pokud toho z objektivních důvodů (zde pandemie) není schopen, měl by zvolit vhodnou alternativu, kterou je buď přerušení trestu nebo podmíněné propuštění. Toho jsou si očividně vědomi Nejvyšší soud i Nejvyšší státní zastupitelství, které formou pracovních porad a interních doporučení ovlivňují konkrétní postupy nižších soudů a státních zastupitelství. Mezi ně patří např. doporučení odkládat nástupy výkonu trestu v případech osob odsouzených za nenásilné trestné činy. O tom, že se tyto postupy v praxi již uplatňují, svědčí i statistické údaje za rok 2020, které signalizují pokles, byť ani zde zatím nemůžeme spolehlivě prokázat, že se tak děje výhradně v důsledku opatření přijímaných v souvislosti s pandemií. Z údajů Vězeňské služby lze dále dovodit, že soudy ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku výrazně méně nařizovaly výkony nepodmíněných trestů, což se projevilo zejména v poklesu nástupů do věznic tzv. z občanského života, když např. v dubnu 2020 (1. vlna) došlo celkem k nástupu 592 osob, zatímco v dubnu 2019 to bylo celkem 919 osob). Obdobně též při vrcholící 2. vlně pandemie v ČR v listopadu 2020 nastoupilo do věznic celkem 694 osob, zatímco ve srovnatelném období listopadu 2019 to bylo celkem 959 osob.¹⁰

Dále jsou to podmíněná propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, kdy bylo na nižší soudy a státní zastupitelství apelováno vyššími justičními instancemi, aby ve všech vhodných případech vycházeli vstříc žádostem odsouzených o podmíněné propuštění. Z dostupných statistik lze sice usuzovat, že přinejmenším v posledním čtvrtletí roku 2020 došlo v důsledku těchto snah k určitému nárůstu počtu podmíněných propuštění, ani zde však není tento trend možné dosud považovat za statisticky dostatečně verifikovatelný.

Více bylo využíváno v roce 2020 i institutu tzv. předčasného podmíněného propuštění.⁴ V rámci výkonu své působnosti adresovala zmocněnkyně Vlády ČR pro lidská práva generálnímu řediteli Vězeňské služby ČR již 1. 4. 2020 dopis, ve kterém požádala generálního ředitele k proškolení ředitelů věznic pokud jde o možnost, aby buď svým kladným stanoviskem žádost odsouzeného o tzv. předčasné podmíněné propuštění podpořili nebo aby takovou žádost ve vhodných případech sami podali. To se skutečně stalo a ředitelé věznic byli instruováni, jakým

⁴ Předčasné podmíněné propuštění podle § 88 odst. 2 trestního zákoníku umožňuje, aby v případě, že odsouzený za přečin prokázal svým vzorným chováním a plněním svých povinností, že dalšího výkonu trestu není třeba, jej soud podmíněně propustil na svobodu i předtím, než vykonal část trestu odnětí svobody vyžadovanou jinak pro podmíněné propuštění (tzv. předčasné podmíněné propuštění). Předpokladem pro kladné posouzení takové žádosti je, aby ji buď podal sám ředitel příslušné věznice, ve které odsouzený vykonává svůj trest nebo žádost odsouzeného podpořil svým kladným stanoviskem. Soud nevyhoví návrhu ředitele věznice na předčasné podmíněné propuštění odsouzeného na svobodu, jen je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění na svobodu nevedl řádný život.

způsobem mají návrhy na předčasné podmíněné propuštění podávat. Z interního sdělení Vězeňské služby vyplývá, že zatímco v předešlých letech nebylo této možnosti až na výjimky téměř využíváno, v období od 1.4.2020 do 31.12.2020 bylo jen samotnými řediteli věznic podáno 230 žádostí o tzv. předčasné podmíněné propuštění, což naznačuje příznivý trend ohledně budoucího využívání tohoto institutu. Statistika o žádostech odsouzených o tzv. předčasné podmíněné propuštění podpořených souhlasem ředitelů věznic není bohužel k dispozici.

Na vysoké riziko infekce vězňů v českých přeplněných věznicích upozornili i někteří zástupci odborné veřejnosti, jako např. jeden z členů prezidia Unie obhájců ČR, advokát Petr Toman, který se již 27. března 2020 obrátil na prezidenta republiky s návrhem, aby hlava státu reagovala na vypuknutí koronavirové pandemie vyhlášením amnestie.⁵ Ve svém dopisu jmenovaný uvedl aktuální data týkající se výkonu trestu odnětí svobody (zejména nelichotivé přední postavení České republiky v žebříčku zemí uspořádaném podle počtu vězněných osob na 100 000 obyvatel, vysoké číslo osob, které vykonávají nepodmíněný trest odnětí svobody kvůli přečinu zanedbání povinné výživy či průměrnou délku vykonávaných trestů a s tím úzce související přeplněnost věznic) zvyšující riziko masové infekce Covid-19 mezi vězni. Jako možné východisko z této situace navrhnul Petr Toman amnestii jako projev milosrdenství hlavy státu, zejména ohledně odsouzených s kratšími nepodmíněnými tresty odnětí svobody. Prezident republiky však žádnou amnestii nevyhlásil a řada odborníků s tím projevila souhlas, neboť upozorňovala na rizika spojená s propuštěním osob, které nemají často zajištěno ani ubytování, ani práci a rozšířily by tak počty bezdomovců nebo osob umístěných v jiných typech sociálních zařízení (ubytovnách apod.), čímž by mohlo dojít paradoxně k opačnému efektu, tj. k dalšímu šíření infekce Covid-19 za branami věznic.

Velmi aktivně vystoupila již na jaře 2021 i Asociace organizací v oblasti vězeňství (dále jen Asociace), zastřešující 17 nestátních neziskových organizací pomáhajících v České republice pachatelům trestných činů k jejich resocializaci. Svou výzvou z 2. dubna 2021 adresovanou se na premiéra a členy vlády, upozornila na některé významné skutečnosti, především pak na přeplněnost věznic; aktuálně bylo v té době umístěno ve věznicích okolo 21 000 osob, z toho téměř 1000 ve věku nad 60 let, jsou ubytováni na ložnicích i po 10 osobách, řada vězňů nadto

⁵ Dopis, jímž se Petr Toman obrátil na prezidenta republiky ze dne 27. 3. 2020, je veřejně dostupný na webových stránkách advokátní kanceláře Toman, Devátý & partneři: <https://iustitia.cz/blog/clanky/koronavirus/petr-toman-navrhujje-prezidentovi-vyhlaseni-amnestie.html>.

trpí chronickým onemocněním a patří tak z hlediska zdravotních rizik podle názoru Asociace k velmi ohroženým skupinám. Po vládě, resp. příslušných rezortech Asociace požadovala především dostatečné hygienické vybavení věznic, přednostní přístup k testování, hojnější využívání odkladu nástupu trestu, častější uplatňování přeměny trestu odnětí svobody na trest domácího vězení (elektronický monitoring), využívání videokonferencí ve věcech projednávání žádostí o podmíněné propuštění ze strany soudů namísto odkládání takových řízení a další. Zároveň Asociace zaujala kritický postoj vůči celoplošným opatřením, jako např. k vyhlášení amnestie, a navrhla upřednostnit opatření a postupy respektující individualizovaný přístup, tzn. cílený na vězně s dobrou prognózou integrace a osoby z hlediska věku a svého zdravotního stavu nejvíce ohrožené nákazou Covid-19. Tato doporučení byla, přestože se za ně opakovaně postavila i zmocněnkyně vlády pro lidská práva, jednotlivými rezorty a Vězeňskou službou využita jen částečně. V průběhu roku byly zavedeny např. videokonference a u většiny soudů probíhá řízení o podmíněném propuštění právě touto formou. Oproti tomu nebyly včas zajištěny antigenní testy, což se projevilo jako fatální nedostatek právě na podzim 2021, kdy se začala infekce ve věznicích masově mezi vězni šířit a bylo třeba co nejrychleji zjistit její rozsah a dostat ji tak alespoň částečně pod kontrolu.

Rezortu spravedlnosti se nepodařilo výrazněji zlepšit a připravit se na podzimní vlnu pandemie ani pokud jde o zdravotní systém ve věznicích, který se potýká dlouhodobě s nedostatkem lékařů i zdravotnického personálu. Podobně i tamní stravovací zařízení, jakkoliv jsou i zde snahy o zlepšení, při současném minimalistickém rozpočtu (okolo 65 Kč denně na stravu pro jednoho vězně) nedokázala ani před pandemií vyhovět požadavku na bohatou, pestrou a dostatečně výživnou stravu odsouzených, natož pak v případě krize, kdy bylo třeba dosavadní jídelníček významně nutričně obohatit. Rovněž přeměny trestu odnětí svobody na domácí vězení narážejí na výše uvedené problémy nedostatku elektronických náramků a probíhající spory s jejich dodavatelem.

V zásadě lze všechny tyto aktivity, podněty a návrhy shrnout v konstatování, že jak Vězeňská služba, tak rezort justice byly opakovaně upozorňovány na rizika šíření infekce Covid-19 ve věznicích a nabádány formální i neformální cestou k přijímání opatření k odvrácení situace masového šíření nákazy v těchto uzavřených zařízeních. Byť navenek se tyto iniciativy setkávaly s kladnou odezvou, ve skutečnosti nebyla vězeňská zařízení na druhou podzimní vlnu dostatečně připravena a nyní se v nich infekce bohužel šíří způsobem, který není ani dostatečně

veřejně prezentován a z kusých prohlášení Vězeňské služby lze spíše jen odhadovat rozsah problému než se seriózně bavit o konkrétních faktech a možných opatřeních.

IV. Závěrem

Je zřejmé, že dlouhodobě neúspěšně řešený problém v oblasti trestní a sankční politiky v ČR - tj. vysoké počty vězeňské populace, se v době pandemie ukazuje ještě palčivěji a vyvolává nyní silnější tlak na změnu. Přestože v průběhu pandemie bylo možné zaznamenat výraznější pokles vězňených osob, problém s přeplněností věznic přetrvává.

Je příliš brzo na to odpovědně posoudit význam faktorů, které se na poklesu vězňených osob v roce 2020 podílely. Jedním z důvodů může totiž být i obecný pokles registrované kriminality v roce 2020 a v návaznosti na to logicky i pokles odsouzených v systému trestní justice. Zde se vedle opatření souvisejících s omezením pohybu osob v průběhu pandemie do určité míry mohla dílčím způsobem projevit již i dekriminlizace provedená novelou trestního zákoníku, která nabyla účinnosti 1.10.2020 a vedla ke zmírnění trestního postihu majetkové kriminality. S tím pak souvisí i pokles uložených nepodmíněných trestů, přičemž však jeho podíl na všech sankcích uložených jako hlavní se nezměnil.

Cílená opatření přijatá v rámci pandemie se projevila spíše v neformálním působení na soudy v oblasti méně častého nařizování výkonu nepodmíněných trestů a v případech ředitelů věznic v širším využívání návrhů na podmíněné propuštění. Nicméně je otázka, do jaké míry tato praxe přetrvá do budoucna. Je zřejmé, že odklad nařízení výkonu nepodmíněného trestu je jen dočasné řešení. Výraznějších změn v sankční politice bude možné dosáhnout pouze změnou celkového přístupu k ukládání sankcí, a to především v oblasti trestání recidivy, ukládání a přeměn alternativních trestů, včetně jejich kumulace a také ve změně náhledu na institut podmíněného propuštění, včetně změn ve vymezení zákonných podmínek pro jeho snazší aplikaci.

Závěrem je třeba uvést i několik poznatků o tom, jak prožívali pandemii a s ní související restriktivní opatření samotní vězni a jejich blízcí, získaných z osobních dopisů.⁶ Společným jmenovatelem těchto dopisů vězňů byl především všudypřítomný strach o své zdraví a o zdraví jejich nejbližších. Psali-li dopisy příbuzní odsouzených, velice často prosili o to, aby byli jejich manželé či manželky, synové, dcery, bratři, sestry nebo rodiče propuštěni proto, aby jim pomohli překonat tíživé období pandemie a sociální izolace. Aby spolu s nimi pečovali o děti,

⁶ Tyto poznatky vycházejí z dopisů adresovaných petičnímu výboru poslanecké sněmovny a kanceláři zmocněnkyně vlády pro lidská práva a jsou uloženy jako dokumenty v archivu těchto institucí.

aby mohli vydělávat na chod rodinné domácnosti a podílet se mimořádných výdajích, které pandemie přinesla. Z dopisů lze usuzovat, že řada odsouzených si v tíživých dobách nejistoty a strachu z infekce uvědomila, jakou skutečnou hodnotu má, resp. může mít v dobách krize rodina a opačně i rodinní příslušníci často dávali velmi emotivním způsobem najevo, že svého „ztraceného syna“ by opět rádi přivítali doma, protože jim navzdory své minulosti nyní velmi chybí. Přinejmenším u některých odsouzených lze usuzovat na to, že jim již dosavadní výkon trestu k jejich nápravě s velkou pravděpodobností postačil a jejich „správné místo“ by nyní bylo někde jinde nežli za vězeňskými mřížemi, tím spíše, pokud si zde odpykávají tresty za bagatelní trestné činy majetkové povahy a jsou zde ohroženi infekcí Covid-19. Pokud by se nicméně např. ukázalo, že ukládáním alternativních trestů a častějším využíváním institutu podmíněného propuštění recidiva u pachatelů méně a středně závažné nenásilné trestné činnosti nestoupá, znamenalo by to, že represivní, nákladnou sankci, jakou představuje nepodmíněný trest odnětí svobody, by bylo možné za tento typ kriminality nahradit méně invazivními tresty, což by mohl být pro Českou republiku a její přeplněné věznice alespoň jeden z pozitivních důsledků koronavirové krize. Zda je reálné takto uvažovat zůstává nyní ještě otevřenou otázkou, na kterou může dát spolehlivější odpověď až statistika a kriminologický výzkum.

Do té doby je třeba vyhodnocovat pečlivě i zahraniční poznatky a zkušenosti a mít dobrou vůli je využívat k aktuálnímu zlepšení současné napjaté situace v oblasti vězeňství v ČR.

Seznam literatury

- HULMÁKOVÁ, J. (2020) Trestní a sankční politika v České republice v letech 2009 až 2019. In: Diblíková et. al. Analýza trendů kriminality v české republice v roce 2019 [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, s. 32-49
- DRÁPAL, J. (2020) Ukládání trestů v případě jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty. *Jurisprudence*, č. 2, s.1-17
- NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ, ÚTAV STÁTU A PRÁVA AKADEMIE VĚD. *Zvláštní zpráva "Věznice"*. [online]. 21. 9. 2019, [2021-01-16]. Dostupné z : https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf
- SCHEINOST, M., HÁKOVÁ, L., ROZUM, J., TOMÁŠEK, J., VLACH, J. (2014) Sankční politika pohledem praxe. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci
- SCHEINOST, M., VÁLKOVÁ, H., HÁKOVÁ, L. HULMÁKOVÁ, J., KOTULAN, P., ROZUM, J., ŠÁMAL, P., ŠKVAIN, P., TOMÁŠEK, J., VLACH, J. (2015) Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV. Sankční politika a její uplatňování. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci,
- VÁLKOVÁ, H. (2020) Reform des Strafvollzugs-Chronische Probleme und Hindernisse auf dem Weg zu einem effizienteren Vollzug der Freiheitsstrafe in Tschechien. In: Drenkhahn et al. *Kriminologie und Kriminalpolitik im Dienste der Menschenwürde. Festschrift für Frieder Dünkler zum 70.Geburtstag.* s. 955-964, ISBN 978-3-964100-14-6
- VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a KOL (2019) *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C.H.Beck
- VAN ZYL SMIT, D. and SNACKEN, S. (2011) *Principles of European Prison Law and Policy. Penology and Human rights.* Oxford: Oxford University Press.
- VICHEREK, R. (2018) *Současné trendy vývoje podmíněného propuštění. Trestněprávní revue*, č. 1, s. 6-11
- WOOLDREDGE, J., SMITH, P. (2019) *The Oxford Handbook of Prisons and Imprisonment.* Oxford: Oxford University Press

